

- активізація роботи комерційних банків щодо залучення заощаджень населення за рахунок підвищення якості обслуговування;
- спрямування процесів злиття, поглинання та банкрутства кредитних організацій на формування таких структур банківської системи, які відповідали б вимогам пожвавлення інвестицій та економічного зростання.

Для того, щоб займатися інвестиціями, банки повинні володіти дешевими ресурсами, які перерозподіляються від імені держави. За таких обставин актуальним є створення спеціалізованих інвестиційних банків на основі державних ресурсів, але за принципом роботи комерційних.

Зазначимо, що вирішити проблему підвищення інвестиційної активності банків можна також за рахунок їх валютних ресурсів, що могли б бути використані для довгострокового кредитування капіталовкладень у промисловість та інші галузі економіки. Мається на увазі валютні активи комерційних банків, які являють собою частину власних коштів і коштів клієнтів.

Література

1. **Програма** розвитку інвестиційної діяльності на 2002-2010 роки. Затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2001 р. № 1801.
2. **Денисенко М.П.** Основи інвестиційної діяльності: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Алерта, 2003. – 338 с.
3. **Банківська** система України в 2001 році: проблеми, тенденції, перспективи// Вісник НБУ. – 2001, № 3. – С. 2-8.
4. **Інвестиційний** рейтинг регіонів України у 2002 році. Інститут Реформ. – Київ, 2003.
5. **www.bank.gov.ua** – Національний банк України.

УДК 330.15:504.06 *Доц. М.Е. Матвеев, канд. екон. наук; О.І. Мерза – УкрДЛТУ*

ЕКОЛОГІЧНІ ЗБОРИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ МОТИВІВ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ПРОЦЕСІВ ВИРОБНИЦТВА ТА СПОЖИВАННЯ

Розглянуто передумови виникнення екологічних зборів за забруднення навколишнього природного середовища, нормативні акти щодо їх застосування, проаналізовано стан нарахування та сплати таких зборів у межах лімітів та понад них підприємствами та організаціями Львівської області.

Doc. M.E. Matveev; O.I. Merza – USUFWT

Environmental fees (charges) as the measure of economic motivation forming in the process of making production and consumption environmentally friendly

The preconditions of appearance of environmental charges for polluting the environment and legislation concerning their application are reviewed. The condition of charging and payment procedures within and beyond the limits are analyzed for Lviv region enterprises and organization.

Початок двадцять першого тисячоліття людство зустрічає цілим спектром криз: ресурсних, економічних, соціальних, екологічних. За всієї видимості їхньої автономності і непов'язаності всі вони – наслідки одного й того само-

го явища, назва якому "вичерпання соціально-економічних форм розвитку суспільства в рамках існуючих природно-ресурсних і екологічних умов" [2, с.8].

Це не перша і, можливо, не остання подібна криза в історії людства. У попередні епохи вихід з подібних криз людство знаходило в технологічних і соціально – економічних революціях. Цілком імовірно, що й сьогодні ми знаходимось на порозі переходу до нової соціально – економічної формації. Разом з тим слід зазначити особливості, що відрізняють нинішні трансформаційні процеси від тих, які відбувалися раніше. Вперше ресурсна й екологічна криза досягли меж глобальної системи, ставлячи під загрозу безпеку біологічного життя на планеті. Як правило, будь-яке свідоме перетворення людиною природи має за мету поліпшення умов для життя людини. Однак людина, намагаючись поліпшити деякі функції навколишнього середовища, здебільшого водночас ушкоджує інші його функції. Тому практично будь-яка антропогенна зміна навколишнього середовища на сьогоднішньому етапі є забрудненням довкілля.

Антропогенним впливом на природу варто вважати будь-які процеси зміни природи, зумовлені діяльністю людини (від грецького "антропос" – людина). Найбільш вдалим здається визначення, сформульоване Р. Лацко (1975): "Навколишнє середовище – природний і створений людиною матеріальний світ, що оточує людське суспільство і впливає на нього, в якому людина як суспільна істота задовольняє свої потреби і, в свою чергу, впливає на нього своєю діяльністю" [2, ст. 20].

Під забрудненням довкілля слід розуміти зміну властивостей середовища (хімічних, механічних, фізичних, біологічних і пов'язаних з ними інформаційних), яка відбувається як наслідок природних чи антропогенних процесів, що спричиняють погіршення функцій природи стосовно певного об'єкту (людини, біологічного організму, об'єктів життєдіяльності людини). Виправданими можна вважати такі спричинені людиною забруднення, при яких сума позитивних ефектів у кількісному чи якісному відношенні перевищує сумарний результат негативних наслідків. В іншому разі зміна стану середовища веде до деградації його функцій і не може вважатися виправданою. Тривалий час у світі переважав саме такий характер використання середовища, що призвело до виникнення екологічної кризи. До комплексних форм забруднення призводить поховання промислових побутових відходів. Особливо гострою є ця проблема в Україні, що пов'язано з дуже низьким рівнем експлуатації сховищ відходів. Часто виникають випадки загоряння смітників і полігонів. Іноді це переростає в процес перманентного тління відходів, що супроводжується інтенсивним забрудненням атмосфери інгредієнтами невідомого складу. Не вдається уникнути вторинних процесів забруднення ґрунтів, поверхневих і підземних вод відходами, що вимиваються і розчиняються.

Навколишнє природне середовище або "соціалізоване середовище проживання людини" потребує збереження його якості, зокрема охорони, за допомогою державно-правових засобів, обмеження непродуманої, спонтанної шкідливої людської діяльності, здатної змінити його кількісні та якісні характеристики. Така охорона передбачає логічну і послідовну систему захо-

дів, спрямованих на упередження негативної дії на стан природного навколишнього середовища (шляхом видання дозволів на викиди та скиди, встановлення лімітів і нормативів оплати, обмеження та припинення екологічно шкідливої діяльності, здійснення інших організаційно-розпорядчих дій) або коригування зміненого її якісного стану до рівня, який не спричиняє негативні процеси у природному середовищі та негативний вплив на саму людину і на складові компоненти біосфери (проведення рекультивації земель, очищення водних об'єктів, підвищення продуктивності лісів і рибопродуктивності рибогосподарських водойм тощо).

Одним з перших еколого-економічних інструментів природоохоронної діяльності став механізм плати за забруднення навколишнього природного середовища, впроваджений Постановою Кабінету Міністрів України від 13 січня 1992 року №18 "Про затвердження Порядку визначення плати і справляння платежів за забруднення навколишнього природного середовища і Положення про республіканський позабюджетний фонд охорони навколишнього природного середовища". Згідно з цією Постановою була введена пряма плата за забруднення, яка залежить від кількості та "якості" забруднюючих речовин. Ця плата справлялася за викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, за скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти та за розміщення відходів [4, ст. 14].

Проаналізуємо стан збору згаданих платежів та їх використання на прикладі окремого регіону. Протягом 2002 року підприємствам і організаціям Львівської області було пред'явлено (нараховано) екологічних зборів за забруднення навколишнього природного середовища – 5,2 млн. грн., з них збори за викиди, скиди, розміщення відходів у межах встановлених лімітів – 4,5 млн. грн.; за викиди, скиди, розміщення відходів понад встановлені ліміти – 119,0 тис. грн.; за викиди в атмосферне повітря від пересувних джерел – 512,2 тис. грн.; за збитки, заподіяні природі, та за порушення природоохоронного законодавства – 37,9 млн. грн. (табл. 1). Фактично сплачено екологічних зборів за забруднення навколишнього природного середовища за минулий рік – 5,7 млн. грн., що становить 110,3 % від нарахованих.

В основу методології встановлення нормативів, які визначали розміри плати за забруднення, покладено: величину еколого-економічного збитку; обсяг грошових коштів, який необхідно "отримати" з кожної тонни викидів, скидів, розміщення відходів для створення джерела фінансування екологічної діяльності; економічний стан підприємств-забруднювачів.

Деградоване навколишнє середовище не стільки потребує охорони, як зумовлює систему захисту від нього всього живого, оскільки воно перетворюється в джерело небезпеки для природних систем і комплексів, ландшафтів, самої людини, інших живих організмів і суспільства в цілому.

Якщо охорона навколишнього природного середовища вимагає, перш за все, дотримання його якісного стану, збереження відповідних якісних характеристик, то забезпечення екологічної безпеки передбачає оцінку екологічного ризику здійснюваної діяльності, дотримання сукупності вимог, норм і нормативів екологічної безпеки, зафіксованих в екологічному та інших сферах законодавства.

Табл. 1. Екологічні збори пред'явлені та сплачені підприємствами, організаціями, установами за 2002 рік, тис. грн.

Райони і міста обласного підпорядкування	Пред'явлено всього	Фактично сплачено всього	Частка фактично сплаченого збору (%)	Збір за викиди, скиди, розміщення відходів в межах встановлених лімітів				Збір за викиди, скиди, розміщення відходів понад встановлені ліміти				Збір за викиди в атмосферне повітря від пересувних джерел		
				пред'явлено	фактично сплачено	частка сплаченого збору (%)		пред'явлено	фактично сплачено	частка сплаченого збору (%)		пред'явлено	фактично сплачено	частка сплаченого збору (%)
Всього по області	5207,7	5744,5	110	4538,6	5164	114		119	80,9	68		512,2	479,2	93
Бродівський	21,3	21,5	101	15,4	15,7	102		--	--	--		5,9	5,8	98
Буський	5,4	5,8	107	2,7	3,1	115		0,2	0,4	200		2,5	2,3	92
Городоцький	9,1	8,4	92	5,9	5,4	92		0	0	0		3,1	2,9	94
Дрогобицький	18,4	15,2	83	16,1	14	87		0,4	--	--		1,9	1,2	63
Жидачівський	84,4	98,9	117	75,3	90,1	120		--	--	--		9,1	8,8	97
Жовківський	8,3	8,2	99	5,9	6	102		0,1	0	0		2,2	2	91
Золочівський	23,7	28,5	120	16,8	21,7	129		0,3	0,3	100		6,6	6,5	98
Кам'янка-Бузький	2404,1	3594,6	150	2395,9	3586,5	150		1,3	1,3	100		6,8	6,7	98
Миколаївський	159	43,7	27	147,1	36,9	25		2,8	2,6	93		9,1	4,2	46
Мостиський	5,8	5	86	3,5	2,8	80		0,9	0,9	100		1,4	1,3	93
Перемиський	2,9	3,2	110	1,1	1,5	136		0,4	0,4	100		1,4	1,3	93
Пустомитівський	10	9,3	93	3,9	4	103		0,4	0,4	100		5,7	4,9	86
Радехівський	33,2	18,3	55	13,9	10,7	77		2,7	1,5	56		6,4	6,1	95
Самбірський	5,7	4,9	86	4,1	3,8	93		--	--	--		1,6	1,1	69
Сколівський	14,4	14,3	99	3,2	3,1	97		0,4	0,4	100		8,5	8,4	99
Сокальський	346,8	159,1	46	275,1	99,9	36		56,3	53,7	95		12	2,1	17
Старосамбірський	4,5	3,4	76	1,9	1,1	58		0	0	0		2,6	2,3	88
Стрийський	46,2	44,5	96	32,2	30,1	93		2,2	2,6	118		11,5	11,5	100
Турківський	3,2	3,2	100	--	--	--		2,9	2,9	100		0,3	0,3	100
Яворівський	58,3	53,4	92	37,1	43	116		--	--	--		7,4	3,9	53
Львів	1058,9	873	82	724,5	574,4	79		33,5	3,1	9		300,1	294,7	98
Борислав	32,2	26,7	83	11,7	7,1	61		3,6	2,7	75		13,7	13,7	100
Дрогобич	242,1	215,9	89	225,6	204,4	91		3,7	0,5	13		12,5	10,8	86
Самбір	15,7	15,8	101	7,7	7,1	92		--	--	--		8	8,7	109
Стрий	143,2	150,4	105	78,2	87,1	111		6,4	6,7	105		55,8	53,9	97
Трускавець	9,8	9,7	99	8,5	8,4	99		0,3	0,3	100		1	1	100
Червоноград	441,1	309,6	70	425,3	296,1	70		0,2	0,2	100		15,1	12,8	85

Закон України від 25 червня 1991 р. "Про охорону навколишнього природного середовища" визначає екологічну безпеку як стан навколишнього природного середовища, при якому забезпечується попередження погіршення екологічного стану та виникнення небезпеки для здоров'я людей. Вона гарантується громадянам України здійсненням широкого комплексу взаємопов'язаних політичних, економічних, організаційних, державно-правових та інших заходів (ч. 2 ст. 50 Закону).

Підставою для припинення діяльності підприємств є систематичні порушення екологічних нормативів (у тому числі нормативів екологічної безпеки) та екологічних стандартів, що не можуть бути усунені з технічних, економічних та інших причин. Закон визначає екологічну безпеку як такий стан довкілля, за якого забезпечується попередження погіршення екологічного стану та виникнення небезпеки для здоров'я людей.

Підприємства, установи й організації, діяльність яких пов'язана зі шкідливим впливом на навколишнє природне середовище, незалежно від часу введення їх у дію, мають бути обладнані спорудами, устаткуванням і пристроями для очищення або знешкодження викидів і скидів, зменшення впливу шкідливих факторів, а також приладами контролю за кількістю і складом забруднюючих речовин та за характеристиками шкідливих факторів.

Проекти господарської та іншої діяльності повинні мати матеріали оцінки її впливу на навколишнє природне середовище і здоров'я людей.

Нині набуває особливої важливості екологічна безпека транспортних засобів. Зокрема підприємства, установи, організації, що здійснюють проектування, виробництво, експлуатацію та обслуговування автомобілів, літаків, суден, інших пересувних засобів, устаткування для виробництва і постачання пального, зобов'язані розробляти і здійснювати комплекс заходів щодо зниження токсичності та знешкодження шкідливих речовин, що містяться у викидах та скидах транспортних засобів, переходу на менш токсичні види енергії й пального, дотримання режиму експлуатації транспортних засобів та інші заходи, спрямовані на запобігання й зменшення викидів та скидів у навколишнє природне середовище забруднюючих речовин та додержання встановлених рівнів фізичних впливів. Тому виробництво і експлуатація транспортних та інших пересувних засобів і установок, у викидах та скидах яких вміст забруднюючих речовин перевищує встановлені нормативи, не допускається.

Згідно з "Інструкцією про порядок обчислення та сплати збору за забруднення навколишнього природного середовища", затвердженою Наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України, Державної податкової адміністрації України 19.07.99 №162 / 379 визначено єдиний на території України порядок обчислення і сплати збору за забруднення навколишнього природного середовища, а також відповідальність платників за достовірність даних про обсяги викидів в атмосферне повітря забруднюючих речовин, скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти, розміщені відходи та за правильність нарахування, повноту і своєчасність сплати збору.

За цією Інструкцією обчислюються суми збору, який справляється за:

- викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними і пересувними джерелами забруднення;
- скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти;
- розміщення відходів [4, ст. 89].

Протягом 2002 року підприємствами, організаціями, установами Львівської області виплачено за забруднення природних ресурсів у межах встановлених лімітів – 5,2 млн. грн., в тому числі за забруднення водних об'єктів 556,7 тис. грн., атмосферного повітря стаціонарними джерелами – 4,1 млн. грн., розміщення відходів – 462,6 тис. грн. (табл. 2).

Понад встановлені ліміти було сплачено – 8,9 тис. грн., в тому числі за забруднення водних об'єктів – 6,0 тис. грн., атмосферного повітря стаціонарними джерелами – 15,5 тис. грн., розміщення відходів – 59,4 тис. грн. (табл. 3).

Кількість підприємств, яким пред'явлено та сплачено екологічні збори представлені в табл. 4.

Ліміти викидів стаціонарними джерелами забруднення визначаються для платників збору на підставі затверджених проектів нормативів гранично допустимих викидів. Для пересувних джерел забруднення ліміти викидів забруднюючих речовин не встановлюються. Ліміти на розміщення відходів устанавлюються терміном на один рік і після затвердження місцевою державною адміністрацією доводяться до власників відходів до першого жовтня поточного року. Ліміти на утворення та розміщення відходів розробляються, затверджуються і переглядаються в порядку, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 3 серпня 1998 року № 1218.

За понадлімітні обсяги викидів, скидів забруднюючих речовин та розміщення відходів збір нараховується і сплачується в п'ятикратному розмірі [4, с.91].

Відповідно до Закону України "Про охорону атмосферного повітря" викиди забруднюючих речовин у атмосферне повітря стаціонарними джерелами можуть здійснюватись тільки за дозволами, які видаються органами Міністерства охорони навколишнього природного середовища України. Обсяги цих викидів визначаються на основі нормативів гранично допустимих викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря [4, ст. 42].

Атмосферне повітря є одним з основних життєво важливих елементів навколишнього природного середовища. Воно виконує численні функції, серед яких основними визначаються: біологічна, виробнича, транспортна. Під атмосферним повітрям прийнято розуміти природний об'єкт, який складається з природної суміші газів і утворює зовнішню оболонку Землі. Без атмосферного повітря неможливе життя всіх живих організмів (на суші, у воді, у повітрі). На виробництві атмосферне повітря застосовується як сировина і як допоміжний матеріал (окислювач, охолоджувач). Атмосферне повітря слугує просторовим середовищем функціонування повітряного транспорту.

На сьогодні забруднення атмосфери розглядається не лише як локальний чи національно-регіональний процес, але й з урахуванням його впливу – в масштабі всіх континентів і планети загалом. Зміна якісного складу повітря тягне за собою зміни в якісному складі повітряного простору (басейну) та ґрунтового покриву і навпаки. Ці зміни негативно впливають на стан здоров'я людей, тварин, лісове, сільське, комунально – побутове господарства, транс-

Табл. 2. Екологічні збори пред'явлені і сплачені підприємствами, організаціями, установами за забруднення природних ресурсів в межах встановлених лімітів у 2002 році, тис. грн.

Райони і міста обласного підпорядкування	Всього екологічних зборів				Збір за забруднення водних об'єктів				Збір за забруднення атмосферного повітря стаціонарними джерелами				Збір за розміщення відходів			
	пред'явлено	фактично сплачено	частка сплатеного збору (%)	пред'явлено	фактично сплачено	частка сплатеного збору (%)	пред'явлено	фактично сплачено	частка сплатеного збору (%)	пред'явлено	фактично сплачено	частка сплатеного збору (%)	пред'явлено	фактично сплачено	частка сплатеного збору (%)	пред'явлено
Всього по області	4538,6	5164	114	733,1	556,7	76	3179,1	4144,7	130	626,4	462,6	74				
Бродівський	154	15,7	102	—	—	—	154	15,7	102	0	—	—				
Буський	27	3,1	115	0,1	0,1	100	26	3	115	—	—	—				
Городоцький	58	5,5	95	1,4	1,2	86	44	4,2	95	0	0,1	—				
Дрогобицький	162	14	86	2,1	1,2	57	141	12,8	91	—	—	—				
Житомирський	75,3	90,1	120	19,2	19,2	100	48,9	63,7	130	7,2	7,2	100				
Жовківський	6	6	100	0,3	0,3	100	5,7	5,7	100	0	0	0				
Золочівський	168	21,7	129	0,4	0,3	75	115	14,2	123	4,9	7,2	147				
Кам'янка-Бузький	295,9	358,5	150	4,8	4,8	100	2273,7	3464,3	152	117,4	117,4	100				
Миколаївський	147	36,9	25	48,2	—	—	82,6	26	31	16,2	10,9	67				
Мостиський	3,5	2,8	80	—	—	—	3,1	2,3	74	0,4	0,5	125				
Перемишлянський	1,1	1,4	127	—	—	—	1	1,4	140	0,1	0	0				
Пустомитівський	3,9	3,9	100	—	—	—	3,4	3,4	100	0,5	0,5	100				
Радехівський	13,8	10,7	76	3,7	3,7	100	9,8	6,6	67	0,3	0,4	133				
Самбірський	4,1	3,9	95	0,9	1,2	133	3,2	2,7	84	—	—	—				
Сколівський	3,2	3,1	97	0,4	0,3	75	0,9	1	111	1,9	1,8	95				
Сокальський	275,1	99,9	36	23,8	16,7	70	171,7	80,9	47	79,6	2,3	2				
Старосамбірський	1,9	1,1	58	0,3	0,3	100	1,6	0,8	50	0	0	0				
Стрийський	32,2	30,1	93	4,1	2,5	61	26,2	25,8	98	1,9	1,8	95				
Турківський	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
Яворівський	37	43,1	116	12,3	14,5	118	23,5	27,3	116	1,2	1,3	108				
Львів	724,5	574,4	79	454,3	378,8	83	177,1	125,6	71	93,1	70	75				
Борислав	11,7	7,1	61	5,4	1	19	5,4	5,2	96	0,9	0,9	100				
Дрогобицький	225,7	204,3	91	86,3	71	82	130,2	128,4	99	0,2	4,9	245				
Самбір	7,7	7,1	92	2	1,4	70	5,4	5,4	100	0,3	0,3	100				
Стрий	78,3	87,1	111	33,2	38,2	115	31,3	36,2	116	13,8	12,7	92				
Трускавець	8,5	8,4	99	—	—	—	8,5	8,4	99	—	—	—				
Червоноград	425,3	296,1	70	29,9	—	—	117,9	73,7	63	277,5	222,4	80				

Табл. 3. Екологічні збори пред'явлені і сплачені підприємствами, організаціями, установами за забруднення природних ресурсів понад встановлені ліміти у 2002 році, тис. грн.

Райони і міста обласного підпорядкування	Всього екологічних зборів				Збір за забруднення водних об'єктів				Збір за забруднення атмосферного повітря стаціонарними джерелами				Збір за розміщення відходів		
	пред'явлено	Фактично сплачено	частка сплаченого збору (%)		пред'явлено	Фактично сплатили	частка сплаченого збору (%)		пред'явлено	Фактично сплатили	частка сплаченого збору (%)		пред'явлено	Фактично сплатили	частка сплаченого збору (%)
Всього по області	119	80,9	68		13,2	6	45		45,1	15,5	34		60,7	59,4	98
Бродівський	--	--	--		--	--	--		--	--	--		--	--	--
Буський	0,3	0,4	133		--	--	--		0,3	0,4	133		--	--	--
Городоцький	0	0	0		0	0	0		--	--	--		--	--	--
Дрогобицький	0,4	--	--		--	--	--		0,4	--	--		--	--	--
Жидачівський	--	--	--		--	--	--		--	--	--		--	--	--
Жовківський	0,1	0,1	100		--	--	--		--	--	--		0,1	0,1	100
Золочівський	0,3	0,3	100		0,2	0,2	100		0,1	0,1	100		0	0	0
Кам'янка-Бузький	1,2	1,2	100		1,2	1,2	100		0	0	0		0	0	0
Миколаївський	2,8	2,6	93		--	--	--		2,7	2,4	89		0,1	0,2	200
Мостиський	0,9	0,9	100		--	--	--		0,9	0,9	100		0	0	0
Перемишлянський	0,4	0,4	100		--	--	--		0,4	0,4	100		--	--	--
Душумитівський	0,4	0,4	100		0	0	0		0,4	0,4	100		--	--	--
Радехівський	2,7	1,5	56		2,7	1,5	56		--	--	--		0	0	0
Самбірський	--	--	--		--	--	--		--	--	--		--	--	--
Сколівський	0,4	0,4	100		--	--	--		--	--	--		0,4	0,4	100
Сокальський	56,3	53,7	95		2	--	--		0	0	0		54,3	53,7	98
Старосамбірський	0	0	0		--	--	--		0	0	0		--	--	--
Стрийський	2,2	2,6	118		0,1	0	0		0,4	1,1	275		1,7	1,5	88
Турківський	2,9	2,9	100		--	--	--		2,9	2,9	100		--	--	--
Яворівський	--	--	--		--	--	--		--	--	--		--	--	--
Львів	33,5	3,1	9		1,1	0,4	36		31,7	2	6		0,7	0,7	100
Борислав	3,6	2,7	75		2,2	2,2	100		0,2	0,2	100		1,2	0,3	25
Дрогобич	3,7	0,5	14		3,7	0,5	14		0	0	0		--	--	--
Самбір	--	--	--		--	--	--		--	--	--		--	--	--
Стрий	6,4	6,7	105		--	--	--		4,2	4,2	100		2,2	2,5	114
Трускавець	0,3	0,3	100		--	--	--		0,3	0,3	100		--	--	--
Червоноград	0,2	0,2	100		--	--	--		0,2	0,2	100		--	--	--

Табл. 4. Кількість підприємств, яким пред'явлено та які фактично сплатили збори за забруднення навколишнього середовища у 2002 році

Райони і міста обласного підпорядкування	Всього екологічних зборів			Збір за забруднення водних об'єктів			Збір за забруднення атмосферного повітря стаціонарними джерелами				Збір за розміщення відходів		
	пред'явлено	фактично сплачено	частка сплатеного збору (%)	пред'явлено	фактично сплатили	частка сплатеного збору (%)	пред'явлено	фактично сплатили	частка сплатеного збору (%)	пред'явлено	фактично сплатили	частка сплатеного збору (%)	частка сплатеного збору (%)
Всього по області	679	640	94	129	108	84	799	747	93	28	26	93	
Бродівський	18	17	94	--	--	--	17	16	94	--	--	--	--
Буський	14	14	100	5	5	100	25	25	100	--	--	--	--
Городоцький	19	19	100	1	1	100	20	19	95	1	1	100	100
Дрогобицький	9	7	78	1	--	--	8	6	75	--	--	--	--
Жидачівський	17	16	94	--	--	--	51	50	98	--	--	--	--
Жовківський	14	13	93	1	1	100	9	8	89	1	1	100	100
Золочівський	28	27	96	5	5	100	36	35	97	--	--	--	--
Кам'янка-Бузький	12	12	100	2	2	100	13	13	100	1	1	100	100
Миколаївський	9	8	89	3	3	100	14	12	86	--	--	--	--
Мостиський	9	9	100	2	2	100	9	9	100	--	--	--	--
Перемишлянський	3	3	100	1	1	100	8	8	100	--	--	--	--
Пустомитівський	20	18	90	6	5	83	22	21	95	--	--	--	--
Радехівський	12	10	83	2	2	100	12	10	83	1	--	--	--
Самбірський	8	6	75	--	--	--	8	6	75	--	--	--	--
Сколівський	8	8	100	2	2	100	9	8	89	1	1	100	100
Сокальський	25	19	76	5	3	60	22	15	68	2	2	100	100
Старосамбірський	10	9	90	1	1	100	14	13	93	--	--	--	--
Стрийський	36	35	97	21	15	71	49	45	92	3	3	100	100
Турківський	--	--	--	1	1	100	1	1	100	--	--	--	--
Яворівський	17	16	94	--	--	--	7	6	86	3	3	100	100
Львів	229	223	97	34	30	88	272	265	97	5	5	100	100
Борислав	18	16	89	6	5	83	23	21	91	1	1	100	100
Дрогобич	43	42	98	5	4	80	37	33	89	3	2	67	67
Самбір	23	21	91	--	--	--	25	24	96	--	--	--	--
Стрий	47	44	94	20	16	80	57	52	91	4	4	100	100
Трускавець	8	8	100	2	2	100	7	7	100	--	--	--	--
Червоноград	23	20	87	3	2	67	24	19	79	2	2	100	100

порт, зв'язок, промисловість. Місцеві органи державної виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації та громадяни при здійсненні своєї діяльності зобов'язані вживати необхідних заходів із запобігання та недопущення перевищення встановлених рівнів акустичного, електромагнітного, іонізуючого та іншого шкідливого фізичного та біологічного впливу на атмосферне повітря і здоров'я людини.

Важливого значення набуває такий напрямок охорони атмосферного повітря, як захист його від забруднення виробничими, побутовими та іншими відходами. Зокрема, складування, зберігання або розміщення виробничого, побутового сміття та інших відходів, які є джерелами забруднення атмосферного повітря пилом, шкідливими газоподібними речовинами та речовинами з неприємним запахом або іншого шкідливого впливу, допускається лише за наявності спеціального дозволу і на територіях, визначених місцевими органами державної виконавчої влади, органами місцевого самоврядування у межах встановлених ними лімітів з додержанням нормативів екологічної безпеки і за можливості їх подальшого господарського використання. При цьому не допускається спалювання зазначених відходів на території підприємств, установ, організацій і населених пунктів, за винятком випадків, коли це здійснюється з використанням спеціальних установок з додержанням вимог щодо охорони атмосферного повітря.

Якщо неможливо зменшити викиди забруднюючих речовин і знизити рівень шкідливого впливу фізичних та біологічних факторів на атмосферне повітря до встановлених нормативів діяльності відповідних підприємств, установ, організацій, споруд та інших об'єктів має бути припинена або їх виробничий профіль підлягає зміні відповідно до ст.ст. 15, 17, 20 Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища".

Одним з найважливіших компонентів навколишнього природного середовища є води. Вони постійно взаємодіють із земельними, лісовими ресурсами, атмосферним повітрям та впливають на їх якість. Водні ресурси забезпечують існування людей, тваринного і рослинного світу. Залежно від впливу на них, води є обмеженими й уразливими природними об'єктами.

Усі води (водні об'єкти) підлягають охороні від забруднення, засмічення, вичерпання та інших дій, які можуть погіршити умови водопостачання, завдати шкоди здоров'ю людей, спричинити зменшення рибних запасів та інших об'єктів водного промислу, погіршення умов існування диких тварин, знищення родючості земель та спричинити інші несприятливі явища внаслідок зміни фізичних і хімічних властивостей вод, зниження їх здатності до природного очищення, порушення гідрологічного і гідрогеологічного режиму вод [1, ст. 356].

Важливими засобами охорони вод є встановлення водоохоронних зон, прибережних захисних смуг навколо водних об'єктів, смуг відведення на річках, греблях, водоймах, берегових смуг на судноплавних водних шляхах, зон санітарної охорони.

Водоохоронні зони встановлюються з метою створення сприятливого режиму водних об'єктів, попередження їх забруднення, засмічення, вичерпання

ня, знищення навколо водних рослин і тварин, зменшення коливань стоку вздовж річок, морів, навколо озер та інших водойм.

Прибережні захисні смуги є природоохоронною територією з режимом обмеженої господарської діяльності.

Смуги відведення з особливим режимом користування встановлюються на магістральних, міжгосподарських та інших каналах, на зрошувальних і осушувальних системах, гідротехнічних та гідрометричних спорудах, а також водоймах і греблях на річках для потреб їх експлуатації та захисту від забруднення, пошкодження і руйнування.

Берегові смуги встановлюються та використовуються на судноплавних водних шляхах за межами міських поселень для проведення робіт, пов'язаних з судноплавством у порядку, визначеному Постановою Кабінету Міністрів України від 14 квітня 1997 р. № 347 [1, ст. 358].

Крім заходів охорони вод, передбачених Водним кодексом України, передбачено й інші види діяльності, що належать до природоохоронних заходів, у тому числі й у галузі охорони і раціонального використання водних ресурсів.

Підсумовуючи можна зробити такі висновки:

1. Система екологічних платежів створює фінансову основу природоохоронної діяльності і формує економічний мотиваційний інструментарій зниження деструктивного впливу на навколишнє природне середовище.
2. Екологічні проблеми Львівської області споріднені з загальнодержавними проблемами України, але й мають свою чітко виражену відмінність. Область характеризується наявністю гірничо-добувної, нафтопереробної, хімічної, целюлозно-паперової промисловості, машинобудівної галузі, подекуди з недосконалими енерго- та ресурсозатратними технологіями і значною кількістю виробництв-забруднювачів навколишнього природного середовища.
3. В області функціонують підприємства гірничодобувної, нафтопереробної, хімічної, целюлозно-паперової промисловості, які недостатньо мірою очищають викиди власних виробництв. Екологічні проблеми області пов'язані з тим, що на її території, яка становить 3,6% від загальної площі країни, зосереджено 6% найбільших забруднювачів України. Тільки той факт, що підприємства працюють не на повну потужність, стримував екологічну небезпеку в місцях їх розміщення від переходу за критичну межу.
4. Екологічна ситуація у Львівській області залишається складною і вимагає конкретних дій як з боку органів виконавчої влади, так і безпосередньо від господарників щодо її поліпшення та усунення тих негативних явищ, які виникли в результаті діяльності промислово-аграрного комплексу області.

Література

1. **Екологічне право:** Особлива частина: Підруч. для студ. юрид. вузів і фак.: Повний акад. курс/ За ред. акад. Апри Н.В.І. Андрейцева. – К.: Істина, 2001. – 544 с.
2. **Мельник Л.Г.** Екологічна економіка: Підручник. – Суми: ВТД "Університетська книга", 2002. – 346 с.

3. **Охорона** навколишнього природного середовища/ Статистичний збірник. – Львів, 2003. – 99 ст.

4. **Довідник** з питань економіки та фінансування природокористування і природоохоронної діяльності. – К.: 2000. – 411 с.

УДК 658.15

Доц. О.В. Мицак – Львівська КА

ГРОШОВІ ПОТОКИ У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Досліджено необхідність запровадити управління грошовими потоками у практику фінансового управління вітчизняних підприємств, розглянуто методи визначення їх обсягу та основні засади і переваги планування грошових потоків.

Ключові слова: Грошовий потік, управління грошовими потоками, методи визначення величини грошових потоків, планування руху грошових коштів

Doc. O.V. Mytsak – Commercial Academy of Lviv

Cash flow was system financial management enterprise

The article research problems management cash flow, importance analysis, optimization and plan cash flow of financial management of the enterprise.

Keywords: Cash flow, management cash flow, method determination cash flow, plan cash flow

Становлення в національній економіці ринкових механізмів господарювання зобов'язує фінансове управління відслідковувати не лише результати фінансового аналізу з позиції оцінки платоспроможності і ліквідності, прогнозування і планування цих показників у перспективі, але й досягати управління процесами руху грошових коштів, що безпосередньо впливає на спроможність підприємства вчасно розраховуватись за своїми зобов'язаннями і покривати витрати за рахунок коштів, що надійшли. Ритмічність руху грошових коштів за обсягами і в часі визначає фінансову стабільність і рівновагу підприємства і вимагає впровадження у систему фінансового менеджменту нового напрямку фінансової політики – управління грошовими потоками підприємства.

Під грошовим потоком науковці і практики розуміють надходження і використання грошових коштів у процесі здійснення всіх видів господарської діяльності. Визначення поняття грошових потоків, їх систематизація, аналіз і планування висвітлюється у працях провідних вітчизняних та закордонних вчених з проблем фінансового менеджменту, а саме: Бланка І.О., Ковалева В.В., Кірейцева Г.Г., Поддєрьогіна А.М., Брігхем С., Перара Ж., Стоянової Е. та ін.

Дана категорія є особливим об'єктом дослідження господарської діяльності підприємства, його фінансової стабільності та здатність ритмічно функціонувати на ринку. Такий широкий спектр її застосування у фінансовому управлінні і визначає актуальність та необхідність дослідження проблем руху грошових коштів підприємств і організацій у перехідній економіці.

Фінансове управління грошовими потоками пов'язано з аналізом та оцінкою їх величини і напрямів руху, зокрема у попередніх періодах, і з плануванням цих процесів на перспективу.